

Põllumajandusettevõtete maakasutuse küsitlus

Tartu 2025

Koostajad: Eveli Neemre, Maie Kiisel, RAKE analüütikud

Raporti täisviide:

Põllumajandusettevõtete maakasutuse küsitlus. 2025. Tartu: Tartu Ülikool.

Kasutades küsitluse lähte- ehk töötlemata andmeid, viita nii:

Põllumeeste maakasutuse küsitlus. Lähteandmed. 2025. Tartu: Tartu Ülikool, Ökoloogia ja maateaduste instituut.

Esikaas: Konyvesotto (pixabay)

See uuring ei kajasta rahastajate (Euroopa Komisjon, Kliimaministeerium, Eesti Teadusagentuur) ametlikke seisukohti.

KLIIMAMINISTEERIUM

+

•

○

Sisukord

Kokkuvõte tulemustest	lk. 4-5
Küsitluse eesmärk ja vajadus	lk. 6-7
Probleemipüstitus: megatrendid ja Euroopa põllumajandus	lk. 8-9
Probleemipüstitus: muutused Eesti põllumajandusettevõtetes	lk. 10
Meetod	lk. 11-14
Vastajate kirjeldus	lk. 15-18
Tulemused I - maakasutuse tulevik megatrendide kontekstis	lk. 19-26
Tulemused II – „personaalne looduskaitse”	lk. 27-42
Tulemused III - koostöö vajadus looduse hüvede tagamiseks	lk. 43-51

Kokkuvõte tulemustest

Põllumajandusmaa kasutajad on praegu mitme suure muutuse tõmbetuules. Hindade kasv, ühiskonnas suurenev ebakindlus, aina muutuvad keskkonnapoliitika nõuded, põud ja üleujutused loovad konteksti, mis ei muuda otsuste langetamist lihtsaks. Seetõttu tuleb mõtestada, kuidas pakkuda põllumaa kasutajatele tuge nii, et agroökoloogilised võtted nende vajadustega paremini sobituksid.

Suured maakasutajad tunnetavad otsuseid langetama ajendavaid muutusi rohkem. Nad on haavatavad, kui suured riskid kuhjuvad (põud, haigused, finantsriskid). Ettevõtted püüavad neid riske maandada, hõlmates tegutsemismudelisse rohkem maad. Väikestel ettevõtetel ei ole vaja analüüsida muutuseid samal tasemel, teabeväli on ahtam, riskid väiksemad.

Suured teraviljakasvatajad eristuvad ka mitmel rindel uute lahendustega eksperimenteerijatena. Neil on selleks võtta piisavalt spetsialiseerunud meeskond. Ometi kurdavad just suured ettevõtjad palju rohkem, et keskkonnanõuete juurutamisel esineb raskusi. Väikeettevõtte tegutsemismudel on sageli lihtsam, mille tõttu õppimisvõime on ühekülgsem. Paljudel neist pole ka vaja agroökoloogiliste võtetega katsetada. Kuid keerulisemaks muutuv rahaline olukord võib tingida, et sellisel viisil ei ole võimalik enam jätkata (näiteks pole raha, et osta uusi masinaid, maksta palka).

Kokkuvõte tulemustest

Et otsuseid tuleb langetada üha komplekssemas olukorras, tuntakse puudust asukohapõhisest põlluteabest ja konsulentidest, kes oskaksid kokku viia maakasutaja plaanid ja tema maa eripärasid arvestavad toetused. Looduskaitse saab muutuda personaalsemaks. Parema tulemuse saamiseks on maakasutajad valmis tegema koostööd mitmete huvirühmadega, sh osalema poliitika koostöös.

Põllumajanduse ökoloogilistest probleemidest valmistab maakasutajatele kõige rohkem muret mulla seisund, eriti suurtele ettevõtetele, kus tegeletakse rohkem viljakasvatusega. Arvukate uuritud praktikate seast on maastiku elurikkuse edendamine maakasutajate jaoks siiski veel kõige viimasel kohal.

Sellistes oludes on loomulik, et senise põllumajanduspoliitikaga on maakasutajad pigem rahulolematud. Keskkonna toetusmeetmeid peetakse loodusele kasulikuks, aga samas keerulisteks. Uuring testis ka põllumaa kasutajate valmisolekut maastikuüleseks koostööks looduse nimel, kuid nende vähene kokkupuude selle küsimusega ei võimalda andmete põhjal suuri järeldusi teha.

Küsitluse eesmärk

**... on toetada arutelu
põllumeeste võimaluste
üle elurikkust edendada.**

Raport annab eelkõige ülevaate küsitluse käigus kogutud andmetest, toetades nende kasutust ettekannete slaididel. Andmete süvaanalüüs kitsamate küsimuste lõikes jätkub küsitlusse panustanud partnerite uurimistöös.

Küsitlus valmis koostöös Tartu Ülikooli, Eesti Maaülikooli, Maaelu Teadmuskeskuse ja Eesti Põllumajandus- ja Kaubanduskojaga.

Küsitlus tehti jaanuar-veebruar 2025 veebi teel.

Küsitluse valim. Kutse küsitlusele vastata sai 1818 põllumajandustootjat. Nad valiti juhuslikult nende põllumeeste seast, kelle kasutada on PRIA andmetel 20 ha või rohkem maad (kokku 4700). Ära täideti 300 küsimustikku, millest 215 puhul oli vastatud igale küsimusele.

Küsitluse vajadus

Eesti põllumehi pole agroökoloogiliste võtete ja keskkonnamure teemadel küsitletud 2021. aastast

Oluline on selgitada põllumehi vaatepunkti ökoloogilise maakasutuse edendamisele

Varasemaid uuringuid:

Põllumajandusuuringute Keskus on Eesti põllumajandustootjaid küsitlenud keskkonnateadlikkuse teemal kuuel korral. 2004. ja 2007. a posti teel, 2009., 2014. ja 2017. aastal ja 2021. aastal virtuaalses vormis.

Probleemipüstitus: megatrendid ja Euroopa põllumajandus

Megatrendid on muutused, mille tõttu on kas poliitiliselt, majanduslikult, moraalselt või füüsiliselt raske oma tegevust samal moel jätkata.

Olulisemad Euroopa põllumajandussektorit mõjutavad megatrendid on **kliimamuutused, rahvastiku, väärtussüsteemi muutused ning uued keskkonnaregulatsioonid** (Debonne et al. 2022).

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava (2023-2027) keskkonna- ja kliimakaitse valdkonnas on seega megatrend.

Debonne jt (2022) leiavad, et enamikku Euroopa regioonidest mõjutab mitu üksteisele vastu käivat megatrendi korraga.

Näiteks on Eesti põllumajandusettevõtteid arvestatavalt mõjutanud koroonapandeemia, Ukraina sõda, majanduskriis, energiakriis, aga ka kliimamuutus (kevadine põud, sagenenud üleujutused) ja loomataudid.

Seetõttu tuleb mõelda põllumajandussektori taastumisvõimele - mõnes regioonis on vaja suuremat riigi tuge kui teises, samuti võib abivajadus varieeruda selle poolest, milline megatrendide kooslus parasjagu survet avaldab.

Vajadust edendada elurikkust tuleb seega mõtestada kohalike olude valguses.

Debonne, N., Bürgi, M., Diogo, V., et al. (2022). The geography of megatrends affecting European agriculture. Global Environmental Change, 75, 102551.

Megatrendide peegeldusi Eesti meedias

Põllumajandusmaa koondumine panustab maakultuuripärandi ja maaelu hääbumisse. [Järve, Marii \(2025\). „Põllumaad libisevad suuromanike kätte – mida teha?“, Postimees, 24.03.](#)

Haritava maa hindade tõus jätkub - [Padjus, Brit \(2025\). „SPETSIALIST VASTAB | Kas on oodata põllumaa hinna langust?“, Maaleht, 14.04.](#)

Globaalne majanduskriis ja kehvad saagid on mõjutanud ka põllutehnika ostuvõimekust - [Merimaa, Anastassia \(2025\). „Põllutraktorite müüki tabas harukordne madalseis“, Maaleht, 13.04.](#)

Põllumeeste ja kogukonna keerulised suhted - [Reitsak, Marju \(2025\). „61 alusetut kaebust: „Kõrvalseisjatel pole põhjust Eesti põllumehi keelatud tegevustes kahtlustada“, Maaleht, 03.04.](#)

Põllumuldade viljakuse kahanemine – [Tammik, Kerttu \(2025\). „Kerttu Tammik: mullad väsivad, põllumuldade viljakus kahaneb“, ERR, 21.08.](#)

Probleemipüstitus: muutused Eesti põllumajandusettevõtetes

Mitmed suured muutused vormivad ja raputavad põllumajandust samaaegselt. Nende (koos- ja vastand)mõjud põllumajandusettevõtjate valikutele varieeruvad nii riigiti kui tegevusharuti.

Elurikkust edendades tuleb õppida suurte muutuste (megatrendide) piiranguid ja võimalusi ettevaatlikult ära kasutama.

Uurisime...

- millised muutused põllumajandusettevõtteid mõjutavad
- millised koostöösuhted aitaks muutustega kohaneda
- millega on põllumajandusettevõtted valmis looduse seisundi parendamiseks katsetama
- kuidas selleks paremini tuge pakkuda
- millised on ootused osalusele põllumajandus- ja keskkonnapoliitikas

Meetod

Meetod

Küsitluse ankeedi tegemisse panustasid Tartu Ülikool, Maaülikool, METK ja Eesti Põllumajandus ja Kaubanduskoda, võttes arvesse nende asutuste uurimisvajadusi.

Ankeedi küsitlused olid mõne üksiku erandiga standardiseeritud. Küsimusi oli 26, neist kolm olid avatud vastamise võimalusega. Ankeet algas küsimustega maakasutaja omaduste kohta (nt tegutsemisvaldkond) ja jätkus uuringu temaatiliste küsimustega. Et maakasutaja elurikkust suurendavad valikud on valdkonnaspetsiifilised, oli ankeedis küsimustele lisatud enamasti ka vastusevariandid nagu „ei tea“ või „ei kohaldu“.

Ankeedi küsimusi testisime põllumeestest vabatahtlike peal, korrigeerisime tagasiside põhjal ebaselgeid kohti ja lisasime vastusevariante.

Standardiseeritud küsitlus Tartu Ülikooli LimeSurvey veebiplatvormil jaanuaris ja veebruaris 2025.

Valimi koostasime PRIA kliendiandmete põhjal. PRIA-l oli 2024. aastal 12720 klienti, kellest enamik kasutab üsna vähe põllumaad. Jätsime valimist välja need PRIA kliendid, kelle kasutatav põllumajandusmaa jäi alla 20 ha.

Nende seast, kelle kasutatav maa jäi vahemikku 20-499 ha (4300 ettevõtjat), võtsime valimisse iga 2,7. põllumajandustootja.

Suuri põllumehi on klientide seas vähe. Et nende osakaal küsitluses kaalu annaks, arvasime valimisse automaatselt kõik, kellel oli maad üle 500 ha (u 400 ettevõtjat).

Kattuvaid inimesi välistades saime kokku 1818 ettevõtet, kellele küsitlus saata. Jaanuaris ja veebruaris 2025 tehtud küsitlusele vastas 300 inimest, kellest 215 täitsid küsitlusankeedi ära täielikult.

Valimi tegemine põllumaa kasutuse järgi

Jagasime PRIA kliendid põllumaa kasutuse alusel viieks rühmaks (Vt Tabel 1). Suurimad maaomanikud arvasime kõik valimisse.

Teistele maakasutajatele määrasime juhusliku numbri, mille alusel reastasime nad väiksemast suuremani. Seejärel võtsime igast rühmast valimisse proportsionaalselt nii palju kliente, et küsitluse valim tuleks kokku 2000 (valimi suurus). Ülejäänud kliendid jätsime valimist välja. Et üsna palju inimesi esindas PRIA andmetes mitut ettevõtet korraga, vähenes lõplik valim 1818 küsitletavale.

Tabel 1. Valim põllumaa suuruse järgi

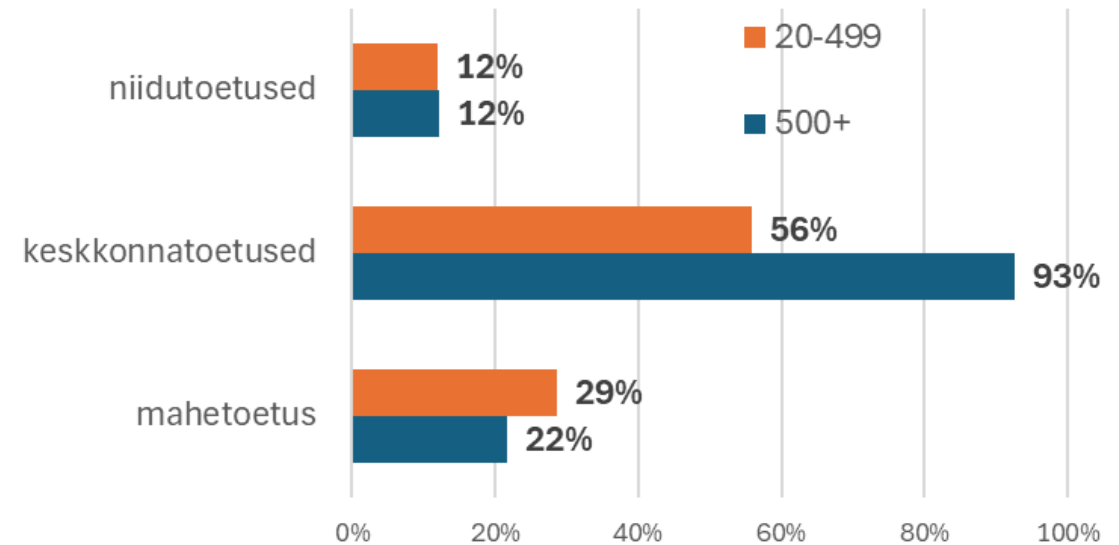
Kasutatav maa (ha)	Tootjate arv	Valimi suurus	Küsitluse kutset ei saanud	Vastanute arv
500+	393	393	0	70
200-499	756	282	474	47
100-199	948	354	594	60
50-99	1282	479	803	68
20-49	1318	492	826	55
kokku	4697	2000	2697	300

Valimi väikesed rühmad

Küsitluse valimit tehes kontrollisime, et keskkonnakaitse suunitluse poolest eristuvad alarühmad oleks valimis piisavalt suured, et nende vastuseid oleks võimalik hiljem omaette rühmana analüüsida. Seda väljendavad hästi taotletud toetuste liigid. Joonis 1 näitlikustab, et mahetootjate ja keskkonnatoetusi saanute osakaalud on selleks piisavad, niidumajandajate osakaal on piiripealne.

Joonisel 1 kujutatud toetuste andmed on koondatud, et sarnaseid andmeid üldistada ja vähendada vastaja identifitseeritavust.

“Niidutoetused” näitab seda, et valimisse sattunu on saanud kas pärandniidu hooldamise või poolloodusliku koosluse hooldamise toetust.

Joonis 1: Valitud toetuste taotlejate osakaal valimis (%)

“Keskkonnatoetused” näitab seda, et valimisse sattunu on saanud kas keskkonnasõbraliku majandamise, ökoalade või ökosüsteemiteenuste säilitamise toetust.

PRIA-l on klientide kohta ka mitmeid muid andmeid, mida me ei kasutanud, nt teave kasvatatavate põllukultuuride kohta (suure maakasutuse korral on ka kultuurid paratamatult nii mitmekesised, et ei erista enam vastajaid), väheeristav põhisissetuleku toetus või vastupidi - väga spetsiifiline – pinnavee kaitse või seemnekartuli kasvatamise toetus.

Vastajate kirjeldus

Vastajad

Kokku tuli küsitlusele 300 vastust. Lõpuni täideti 215 ankeeti ja 85 ankeeti jäeti poolikuks. Vastamine jäeti pooleli enamjaolt ankeedi esimeses pooles (täidet kuni kaheksanda küsimuseni).

Küsitlusele vastajate seas oli rohkem Lääne- ja Lõuna-Eesti põllumajandusettevõtjaid ja teraviljakasvatajaid – nii paiknevadki Eesti tootjad.

Ligi kolmandik vastajatest on mahetootjad.

Suurte ettevõtete (põllumaad 850 ha ja rohkem) tegevusmudelid on metsamaa sagedamini ja metsamaad on rohkem (mitmekesisemad tulud). Nende tegevusmudelid on ka rendimaa, kolmveerandil neist on rendimaad üle 40%.

Väikestel ettevõtetel (kuni 74 ha põllumaad) on metsamaad harvem ja metsamaa pind väiksem. Rendimaad üle 40% on 45% vastajaist, rendimaa puudub 35% vastajaist.

Rühmitame vastajaid raportis enamasti tegevusvaldkonna ja suuruse järgi. Et enamik vastuseid jaotus lineaarses seoses suurte ja väikeste maakasutajate vahel, ei ole me keskmisi andmetes eraldi rõhutanud. Keskmine on metoodiline konstrukt, millel pole objektiivset tähendust.

Küsitlusele vastanud ettevõtete profiil

Tabel 2. Küsitlusele vastanud ettevõtete omadused

Tegutsemisvaldkond	Vastajate arv	Osakaal	Mahetootmine	Vastajate arv	Osakaal
Teravilja- ja seemnekasvatus	194	64	Ettevõtte/ talu on mahetootja	99	33
Loomakasvatus	121	40	Mahetootmine on ettevõtte ühes tütarettevõttes	11	4
Rohumaade hooldus	120	40	Ei ole mahetootja	186	63
Piimatootmine	51	17	Kokku	303	100
Pärandniitude hooldus	47	16			
Põhisissetulek tuleb mujalt kui põllumajandusest	22	7	Maade peamine asukoht	Vastajate arv	Osakaal
Puuvilja ja/või marjakasvatus	14	5	Lääne-Eesti	100	33
Köögiviljakasvatus	11	4	Lõuna-Eesti	91	30
Ankeedi täitmine	Vastajate arv	Osakaal	Kesk-Eesti	52	17
Lõpuni täidetud ankeet	215	71	Põhja-Eesti	40	13
Poolikult täidetud ankeet	88	29	Ida-Eesti	15	5 ¹⁷

Vastajad tegevusala, piirkonna ja suuruse järgi

Tabel 3. Vastajad tegevusala, maade suuruse ja rendimaade suuruse järgi.			
Tegevusala (%)	Maad 200 ha ja rohkem	Maad 500 ha ja rohkem	Rendimaad kaks kolmandikku või rohkem
Teravilja- ja seemnekasvatus	71***	47***	32***
Loomakasvatus	50-57	30-32	45*
Pärandniitude hooldus			58*
Rohumaade hooldus			38

Tabel 4. Vastajad piirkonna, tegevusala ja maade suuruse järgi					
Piirkonnad (%) ja vastajate arv	Tegevusalad (osakaal rühmast, %) NB! Ettevõtetel on mitu tegevusala!				Maa suurus 500ha ja rohkem*
	Teravilja- ja seemnekasvatus**	Loomakasvatus***	Pärandniitude hooldus***	Rohumaade hooldus	
Lõuna-Eesti (90)	76	37	10	39	40
Põhja-Eesti (40)	73	40	10	40	50
Lääne-Eesti (96)	49	55	33	46	22
Kesk-Eesti (51)	73	14	2	31	46
Ida-Eesti (15)	Liiga vähe vastajaid, et näidata usaldusväärseid arve				

Tärniga on tähistatud vastused, mis eristavad ühe tegevusalaga tegelejat statistiliselt teiste erialadega tegelejatest.

Küsitluse tulemused

I. Maakasutuse tulevik megatrendide kontekstis

I. Maakasutuse tulevik megatrendide kontekstis

1.1. Põhilised tulemused	lk.20-21
1.2. Metoodilised võtted	lk. 22
1.3. Muutuste ehk megatrendide roll ettevõtte otsustes	lk.23
1.4. Muutuste kogemine tegevusala järgi	lk. 24
1.5. Maa suurendamise ja vähendamise soovid tegevusala järgi	lk. 25

1.1. Põhilised tulemused

Kolmandik vastajatest koges tugevalt otsustele ajendavaid muutuseid e. megatrende. Enim tunnetati majanduslikku survet (maa hindade ja sisendhindade muutused jt), keskkonnapoliitika survet (muutused keskkonnanõuetes, põllumajandustoetustes jt) ja ühiskondlikku ebakindlust (poliitiliselt ebakindel olukord, maapiirkondade hääbumine jt) (vt Joonis 2). Vaadates otsuseid mõjutanud muutuste pingerida (mille loetelu ei pruugi olla ammendav), paistab, et kõige tugevam Eesti põllumeeste survestaja on praegu **raha, majanduslik kitsikus**, mida peegeldab ka maaomandi konsolideerumise tempo.

Suured ettevõtted tunnetavad rohkem otsustele ajendavaid muutuseid.

Megatrendide surveid kogesid enim teravilja ja seemnekasvatajad. Eelkõige mõjutasid neid kliimamuutused (62%, vrdl vastajate keskmine on 53%), keskkonnapoliitika surve (43%, vrdl 37%) ja majanduslik surve (60%, vrdl 52%) (koondatud vastusevariantide kõrvutus).

Need, kes tunnetavad oma ettevõttes rohkem globaalseid muutusi, seehulgas ka kitsamalt majanduslikku survet, soovivad oma tootlikku maad suurendada.

...jätkub

Suur rendimaa osakaal ei paista ettevõtja riske kasvatavat. Riskid tulenevad ettevõtte **suurusest**. Suured ettevõtjad on haavatavad suurte riskide kuhjudes (põud, haigused, finantsriskid). Väikesed ettevõtted paistavad statistiliselt vähem haavatavad, kuid Hanseni (2024) analüüsid näitavad, et nende haavatavus on teise koha peal. Väikesed maakasutajad peavad spetsialiseeruma ja keskmised kas kasvama või tegevuse lõpetama – näiteks kui peretalu noorem põlv pole huvitatud sama mudeliga jätkamast.

Hanseni väidet toetab vastajate soov maakasutust **suurendada**. Suurtest ettevõtetest soovib 61% tootlikku maad arvestatavalt suurendada, 24% vähetootlikku maad vähendada. Väikestest soovib 15% tootlikku maad (mets, põld) arvestatavalt suurendada, 5% tootlikku maad vähendada. Keskmised on nende vahel.

Hansen, H. E., (2024). Megatrends in Agriculture, Food Industry and Food Markets.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-58152-6>.

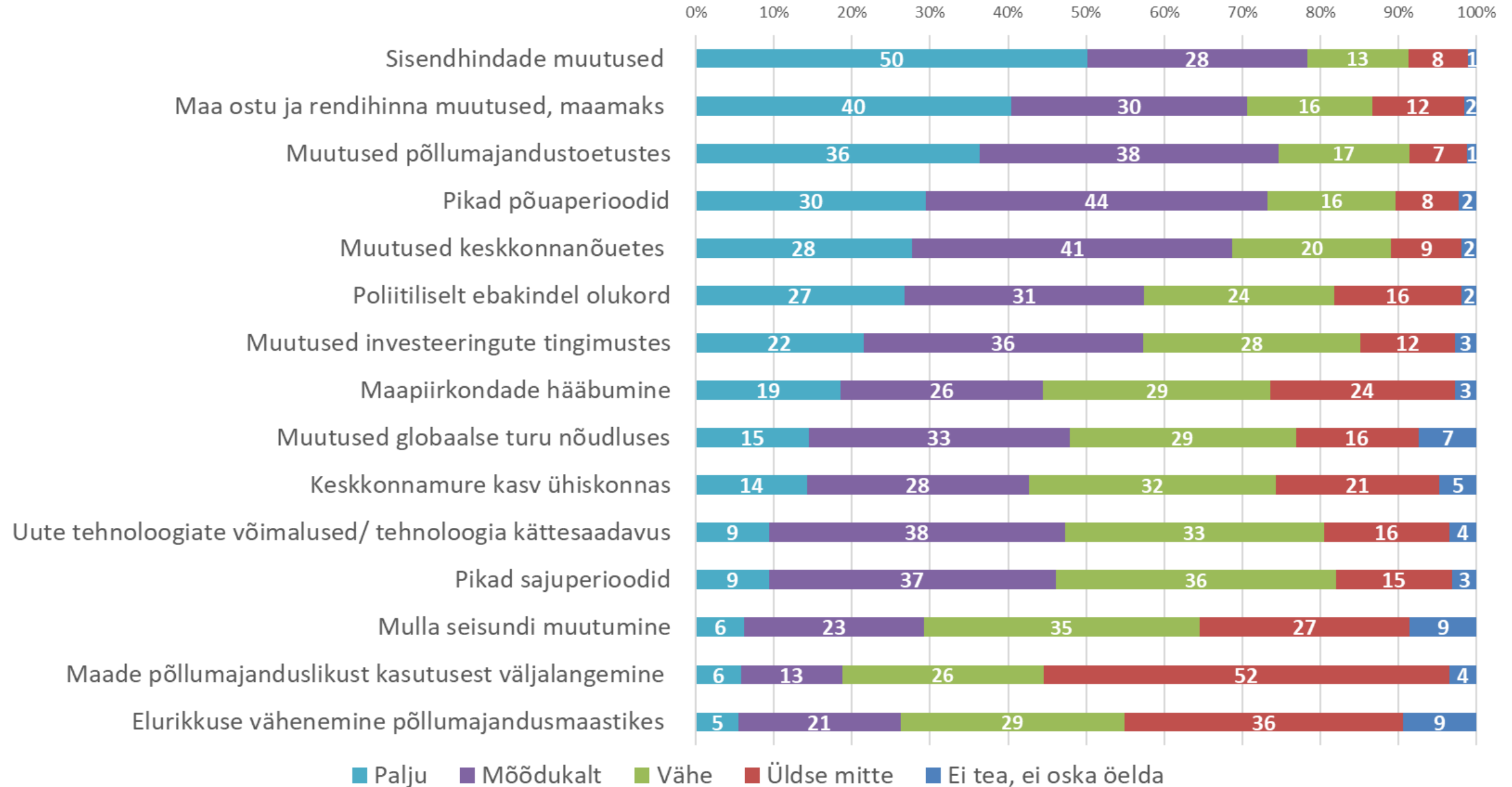
1.5.Metoodilised võtted

Koondasime muutuste kogemise vastusevariandid temaatiliselt kuueks liittunnuseks: kõikide muutuste kogemine kokku; kliimamuutuste kogemine; mure elurikkuse vähenemise pärast; majandusliku surve kogemine; keskkonnapoliitika surve; ühiskondliku ebakindluse kogemine.

Vaatlesime muutuste kogemist ka tegutsemisalade lõikes.

Samuti eristasime kasutatava maa tüüpide suurendamise ja vähendamise soovi tegutsemisalade kaupa.

1.2. Muutuste ehk megatrendide roll ettevõtte otsustes

Joonis 2. Muutuste surve otsustele põllumajandusettevõtetes (kõik vastajad)

1.3. Muutuste kogemine tegevusala järgi

(tähtsuse järjekorras, osakaalud, %)

Tabel 5. Muutuste kogemine (megatrendid) tegevusala järgi

Otsustele ajendavate muutuste kogemine	Tegevusalad (osakaal rühmast, %)			
	Teravilja- ja seemnekasvatus	Loomakasvatus	Pärandniitude hooldus	Rohumaade hooldus
Kõikide muutuste kogemine kokku (vastuses: palju, väga palju)	42**	37**	33*	36
Majandusliku surve kogemine (palju, väga palju)	60***	48	45	53
Keskkonnapoliitika surve (palju)	43	32	29	43
Kliimamuutuste kogemine (mõõdukalt, palju)	62***	58	60	54
Ühiskondliku ebakindluse kogemus (mõõdukalt ja palju)	55	56	50	54
Mure elurikkuse vähenemise pärast (mõõdukalt)	20	21	17	16

Tärniga on tähistatud vastused, mis eristavad ühe tegevusalaga tegelejat statistiliselt teiste erialadega tegelejatest. Tegevusalad kattuvad omavahel, st vastajal võib olla korraga mitu tegevusala.

1.4. Kasutatava maa suurendamise ja vähendamise soovid, osakaalud

Tabel 6. Kasutatava maa suurendamise ja vähendamise soovid, %

Maa omandamise ja vähendamise plaanid		Teravilja- ja seemnekasvat us	Loomakasvatus	Pärandniit	Rohumaade hooldus
Mööduka suurendamine sooviga vastajad	Tootlik põllumaa ja metsamaa	49***	34***	29**	37**
	Püsirohumaa, PLK, turvasmuld jms	21***	49***	63***	43***
Vähendamise sooviga vastajad	Tootlik põllumaa ja metsamaa	4***	8**	8*	5*
	Püsirohumaa, PLK, turvasmuld jms	21***	14***	16**	18**

Küsitluse tulemused

II. “Personaalne looduskaitse”

II “Personaalne looduskaitse”

2.1. Põhilised tulemused	lk. 28-30
2.2. Metoodilised võtted	lk.31
2.3. Ökopraktikatega katsetamise valmidus põllumeeste seas	lk. 32
2.4. Ökopraktikatega katsetamise valmidus tegevusala järgi	lk. 33
2.5. Teabekanalite kasutus põllumeeste seas	lk. 34
2.6. Teabekanalite kasutus tegevusala järgi	lk. 35
2.7. Koolitumine ja teabevajadus oma maa kohta	lk. 36
2.8. Puuduolevad teabeallikad	lk. 37
2.9. Raskused keskkonnanõuete juurutamisel ettevõtte suuruse järgi	lk.38
2.10. Huvitatus tulemuspõhisest toetustest elurikkusele ja rahulolu põllumajanduspoliitikaga	lk. 39
2.11. Keskkonnakaitse toetusmeetmete iseloomustus	lk. 40
2.12. Põllumeeste keskkonnapoliitikasse kaasamise eelistused	lk. 41

2.1. Põhilised tulemused

Tüüpilisemad agroökoloogiliste võtetega* katsetajad on **suured teraviljakasvatajad**, kel on õppimist toetav spetsialiseerunud meeskond. Suurtest vaid 15% ei katseta, 31% katsetab enamate kui pooltega võimalikest. Väikestest 47% praktiliselt ei katseta agroökoloogiliste lahendustega, 17% katsetab enamate kui pooltega võimalikest.

Põllumajanduse ökoloogilistest probleemidest valmistab suurtle ettevõtetele kõige rohkem muret **mulla seisund**. Suurel osal väikestest ettevõtetest ei ole tegevusmudeli tõttu (nt rohumaaade hooldajatel) vajadust agroökoloogiliste võtetega katsetada.

Väikeste maakasutajate (rohumaa hooldus!) tegutsemise mudelid on lihtsamad ja ka õppimisvajadus on seetõttu väiksem (erand on väike arv spetsialiseerunud pere-ettevõtteid).

Keskkonnanõuete juurutamisel nendivad suured ettevõtjad rohkem raskusi kui väikesed ettevõtted. Väikestel ettevõtetel see-eest annab keskkonnanõuete juurutamisel **masinate puudus** palju rohkem tunda kui suurtel ettevõtetel

Maastiku elurikkamaks muutmise võtted on kõikide põllumeeste rühmade jaoks agroökoloogiliste võtete seast veel kõige vähem päevakorral.

* Mõistmaks praktikaid, mida selle all mõtleme, vaadake joonist 3 (lk. 32).

...jätkub

Teabeallikatest on levinumad **messid, ärisuhtlus ja asutuste teabekanalid**. Välismaise meedia jälgimine ja konverentside külastused iseloomustavad hästi uuendustele suunatud põllumehi. Aeg-ajalt ja sageli osales rahvusvahelistel messidel 24% vastajatest ja välismaiseid põllundusväljaandeid luges 19% vastajatest. Kõige rohkem tarbisid välismaist meediat suured teraviljakasvatajad.

Ökoloogiliste lahenduste alal on ettevõttes enamasti koolitunud **juhid**.

Teavevajadused: oma maade kohta sooviti juurde saada pigem **mullateadmisi**. Puudust tunti asukohapõhisest teabest oma põldude kohta ja konsulentidest, kes oskaksid oma põllule sobivate toetuste taotlemisel nõu anda.

Rakendusi, mis aitavad mõista ettevõtte keskkonnamõju (näiteks huumusbilansi kalkulaator, rohemeeter jt.), kasutavad enim teraviljakasvatajad (34%), vähim niidumajandajad (10%).

...jätkub

Põllumehed leidsid valdavalt, et keskkonnapoliitikat välja töötades on vaja kaasata põllumehi koosloomesse.

Senise põllumajanduspoliitikaga on põllumehed **pigem rahulolematud** (52% vastanutest). Põllumajanduse keskkonnakaitse toetusmeetmeid peeti loodusele **kasulikuks** (vastusevariant „palju“ 32% vastanutest) aga samas **keerulisteks** (vastusevariant „palju“ 34%). Tulemuspõhisest toetusest elurikkuse edendajatele oli huvitatud 63% vastanutest. Kommentaarides manitseti siiski **ettevaatusele**, et selline toetussüsteem ei suurendaks liigselt bürokraatiat. Need tuleks töötada välja koostöös põllumeestega, et hindamiskriteeriumid oleksid arusaadavad ja kasulikud ning võtaks arvesse ka erisusi (kõik põllud ei ole ühesugused).

Teabevajaduste ja ka poliitikakujunduse vastuste analüüsist selgub, et Eesti põllumees on huvitatud „**personaalsest looduskaitsest**“. See tähendab, et põllumehe ja tema põldude eripärade ja vajadustega arvestatakse looduskaitse eesmärkide seadmisel. Põllumees soovib olla looduskaitse eesmärkide seadmise protsessi kaasatud. Kommentaarides rõhutati ka, et ei tohi unustada ära väikeettevõtja häält.

2.12. Metoodilised võtted

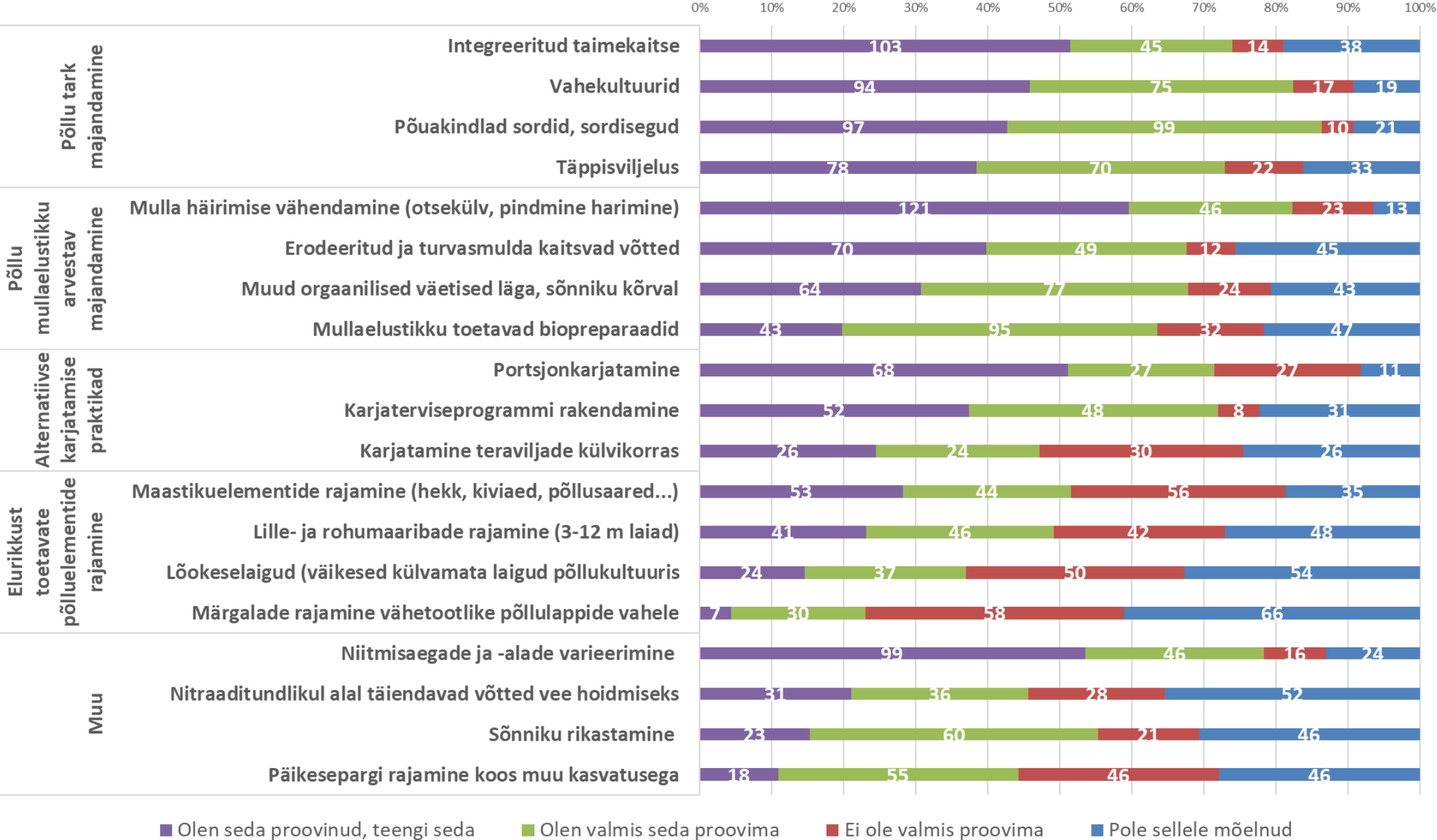
Agroökoloogiliste võtetega katsetamise võimaluste kohta tegime temaatilised liittunnused: põllu tark majandamine, põllu mullaelustikku arvestav majandamine, elurikkust toetavate põlluelementide rajamine, alternatiivse karjatamise praktikad (vt komponente Joonis 3).

Teabekanalite liittunnused: liittunnus kõigist teabekanalitest kokku, asutuste teabekanalite kasutamine, meediakanalite kasutamine, teabekirjanduse kasutamine, koolitustel käimine, messidel käimine, ärisuhtlus (kattuvus asutuste liittunnusega), välismaiste kanalite kasutus (kattuvus meedia ja messide liittunnustega).

Enda maade kohta soovitatavate teadmiste küsimustest oli võimalik koondada kaks temaatilist liittunnust: soov saada juurde mullateadmisi, soov saada juurde põllupõhiseid looduspõhiseid lahendusi.

Keskkonnanõuete juurutamist takistavatest teguritest tegime järgmised temaatilised liittunnused: teadmiste puudumine takistab; keskkonnanõuete keerukus takistab; rahaline ebakindlus takistab

2.2. Agroökoloogiliste võtetega katsetamise valmidus põllumeeste seas

Joonis 3. Agroökoloogiliste võtetega katsetamise valmidus (osakaal nendest, kelle tegevusega antud praktika sobitub)

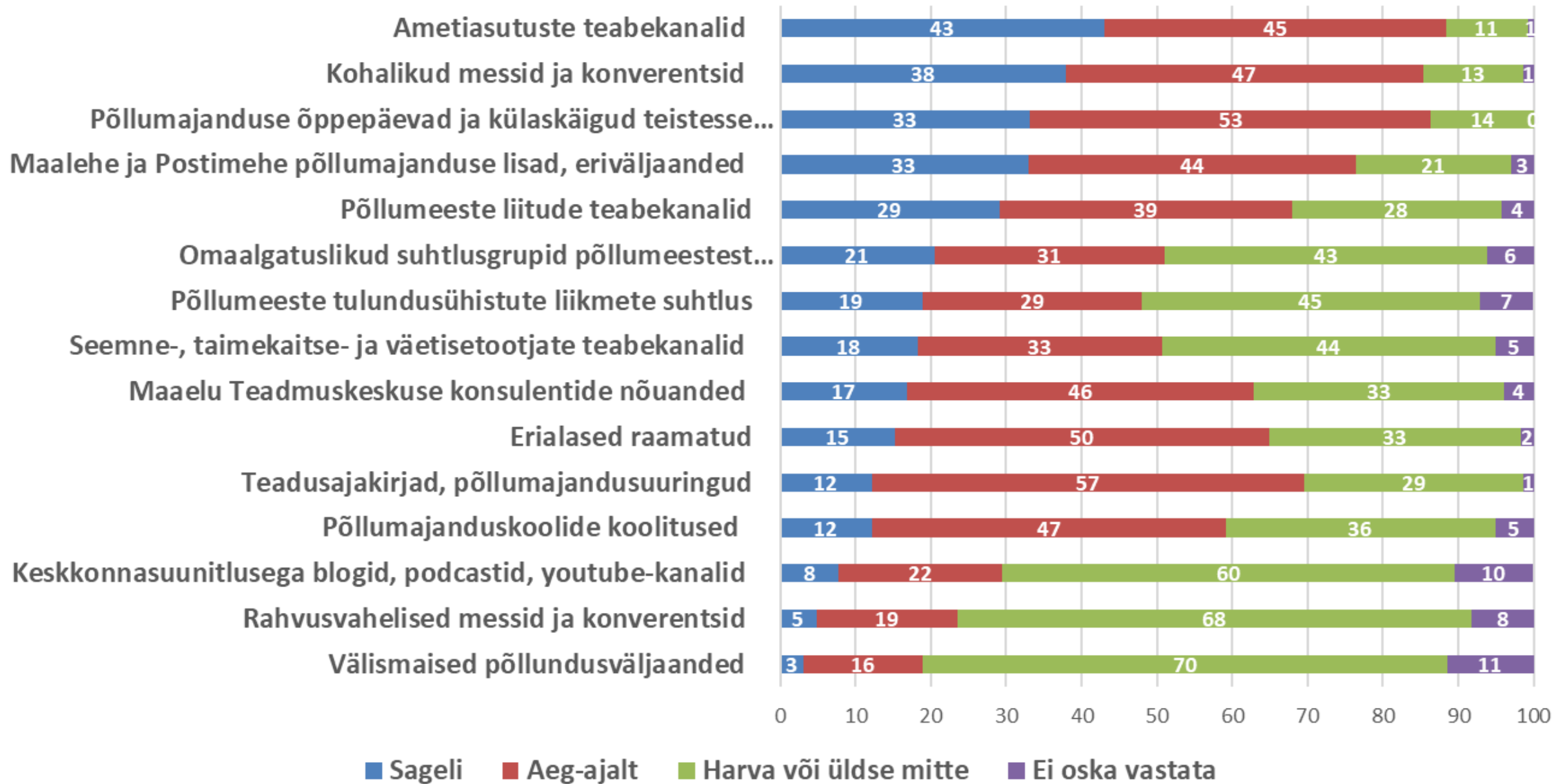
2. Agroökoloogiliste võtetega katsetamise valmidus

Tabel 7. Agroökoloogiliste võtetega katsetamise valmidus tegevusala järgi ja enamkatsetatud agroökoloogilised praktikad

2.3. Agroökoloogiliste võtetega katsetamise valmidus	Tegevusalad (osakaal rühmast, %)			
	Teravilja-kasvatus	Looma-kasvatus	Pärandniitude hooldus	Rohumaade hooldus
Vastajad, kes on katsetanud vähemalt pooli ökopraktikatest, mis sobituvad tema tegevusega	24***	16	15	19
Katsetatud agroökoloogiliste võtete arvud alates enamkatsetatud võtetest				
Põllu tark majandamine (3-4p)	39***	11***	5**	19
Põllu mullaelustikku arvestav majandamine (3-4p)	21***	14	8*	16
Alternatiivse karjatamise praktikad (2-3p)	13***	31***	30*	17
Elurikkust toetavate põlluelementide rajamine (2-4p)	12	13	10	12

Tärniga on tähistatud vastused, mis eristavad ühe tegevusala tegelejat statistiliselt teiste erialadega tegelejatest. Tegevusalad kattuvad omavahel, st vastajal võib olla korraga mitu tegevusala.

2.4. Teabekanalite kasutus

Joonis 4. Teabekanalite kasutus

2.5. Teabekanalite kasutus tegevusala järgi

Tabel 8. Teabekanalite kasutus tegevusala järgi (liittunnused)

	Teravilja- kasvatus	Looma- kasvatus	Pärandniit	Rohumaade hooldus
Kõik teabekanalid (palju)	32***	19**	13***	20**
Messid (mõõdukalt, palju)	54***	32***	20***	38***
Ärisuhtlus (mõõdukalt, palju)	51***	28***	18***	29***
Asutuste teabekanalid (palju)	35***	28**	23***	30*
Koolitused (palju)	32***	21**	23**	26*
Meediakanalid (palju)	23***	22**	18***	19***
Teabekirjandus (palju)	22***	19***	13*	15**
Välismaised kanalid (mõõdukalt)	17***	12*	5**	9***

2.6. Koolitumine ja teabevajadus oma maa kohta

Tabel 9. Ettevõtte töötajate koolitumine

Koolitumine ökoloogiliste lahenduste alal põllumajanduses?

	Vastajate arv	Osakaal
Juhid	106	35
Tavatöötajad	24	8
Hooaja-töölised	3	1
Ei tea/töötajaid ei ole	104	34

Keskkonnamõju rakendusi(rohemeeter jt.) kasutavad enim teraviljakasvatajad (34%), vähim niidumajandajad (10%).

Tabel 10. Teabevajadused oma maa kohta

Milliseid teadmisi Te soovite enda hallatavate maade kohta juurde saada?

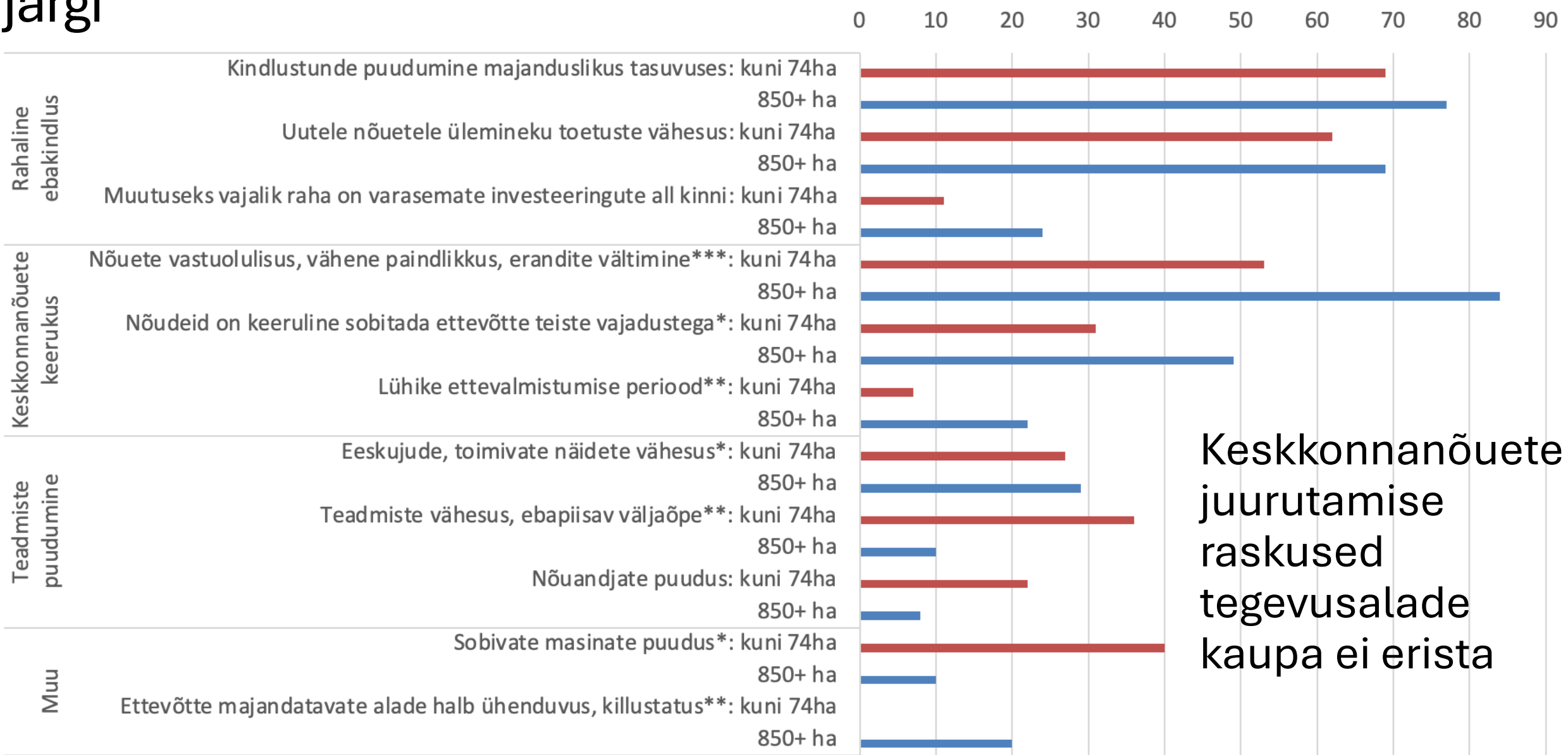
	Vastajate arv	Osakaal
Mullaviljakus	134	44
Mullaelustiku tervis	123	41
Taimakahjustajate leviku risk (haigused, kahjurid jt)	97	32
Mullastiku keemiline koostis	75	25
Süsiniku sidumine ja varu	65	21
Looduspõhiste lahenduste soovitusel	64	21
Põllupõhised taastava põllumajanduse soovitusel	62	20
Toitainete leostumine	60	20
Hüvesid pakkuvad liigid (nt tolmeldavad või biotõrjet tõhustavad putukad)	59	19
Liigirikkus (linnud, taimed, putukad)	54	18
Ei soovi enda maade kohta teadmisi nendel teemadel	19	6

2.7. Puuduolevad teabeallikad

Tabel 11. Teabeallikad, mille järele vajadust tunnete

Millist tüüpi teabeallikate järele tunnete Te vajadust?	Vastajate arv	Osakaal
Asukohapõhised infosüsteemid (ilmateade, maastikupõhised põllundustoetused jt)	141	47
Konsulentide soovitusel koos toetuste taotlemise süsteemiga	115	38
Põllumehelt-põllumehele nõustamine säästlike võtete juurutamiseks	89	29
Infopäevad taastava põllumajanduse eestvedajate juures	86	28
Põllumajandusajakiri Eesti põllumeestele	80	26
Konverentsid uuenduslike kogemuste jagamiseks	74	24
Säästlike põllumajandusvõtete oskusteabekeskus	51	17

2.8. Raskused keskkonnanõuete juurutamisel ettevõtte suuruse järgi

Keskkonnanõuete juurutamise raskused tegevusalade kaupa ei erista

Joonis 5. Keskkonnanõuete juurutamise raskused ettevõtete suuruse järgi.

2.9. Huvitatus tulemuspõhisest toetusest elurikkusele ja rahulolu põllumajanduspoliitikaga

Tabel 12. Huvitatus elurikkuse tulemuspõhisest toetusest

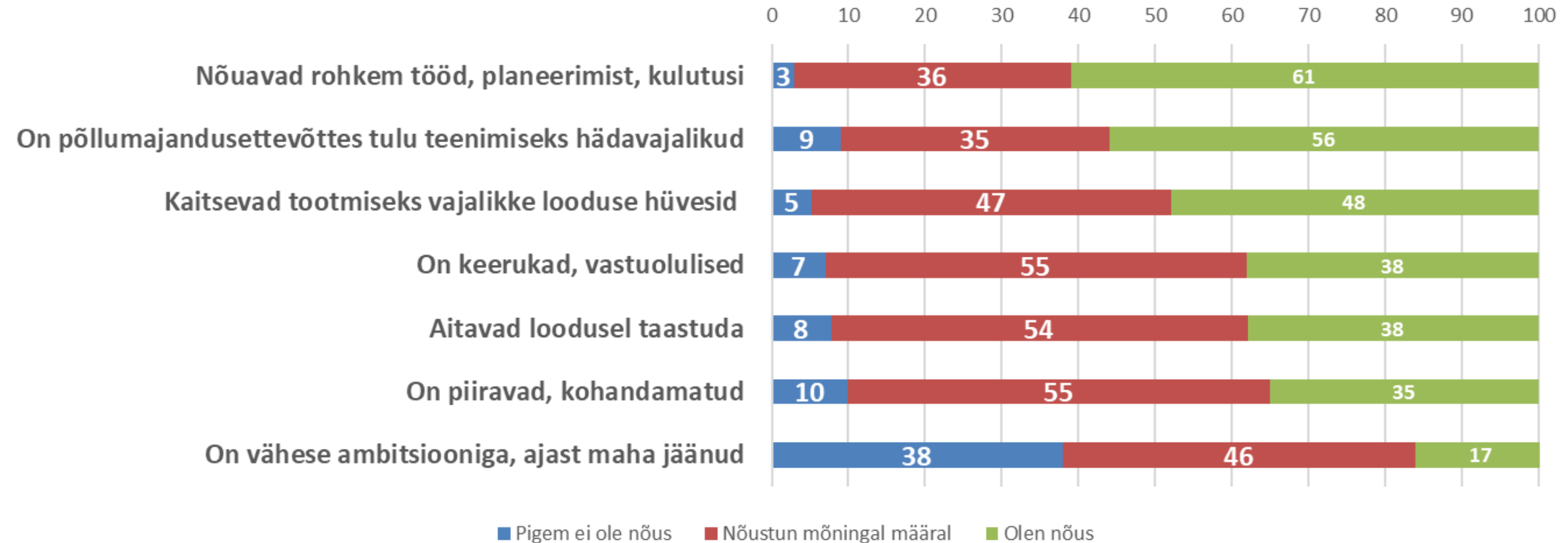
Kas toetate sellise toetusmeetme loomist, milles toetuse suurus sõltub keskkonna- ja elurikkuse seisundist

	Vastajate arv	Osakaal
Jah	131	63
Ei	77	37

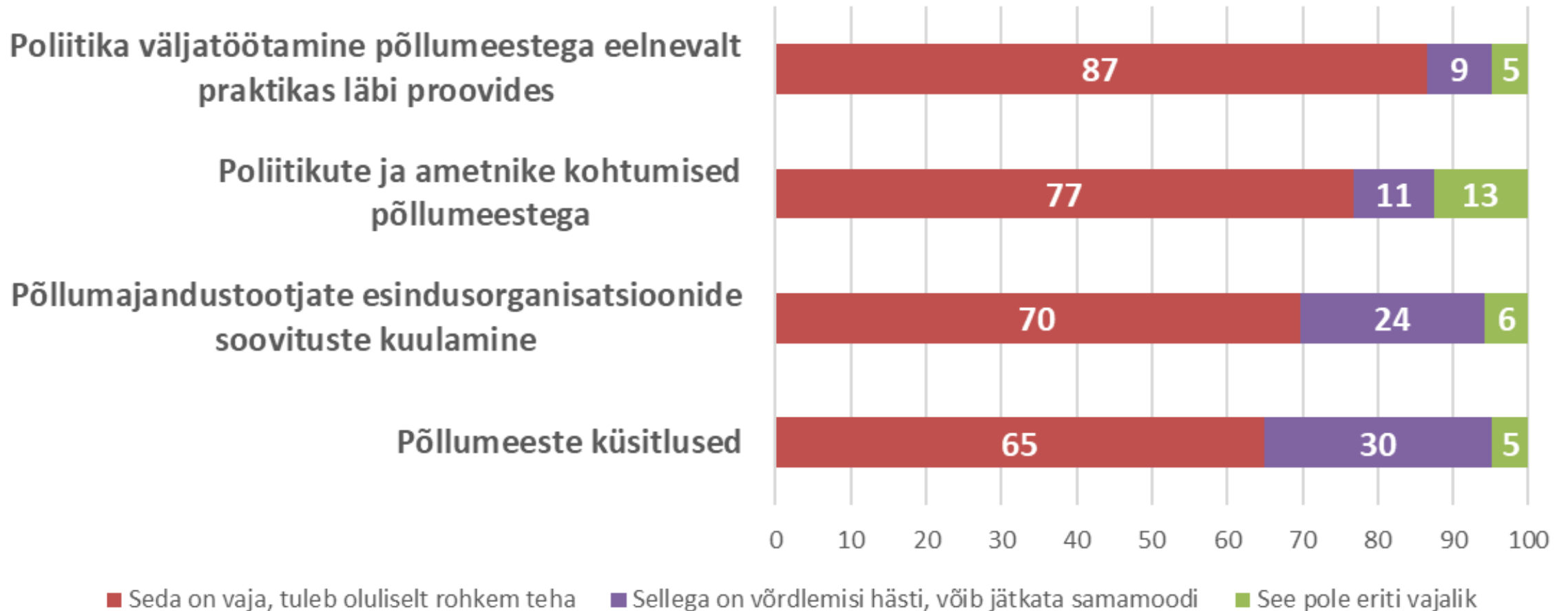
Tabel 13. Rahulolu põllumajanduspoliitikaga

Kui rahul olete Te senise põllumajanduspoliitikaga üldiselt?	Vastajate arv	Osakaal
Olen pigem rahulolematu	113	52
Ei ole ei rahul ega rahulolematu	60	28
Üldjoontes olen rahul	44	20

2.10. Keskkonnakaitse toetusmeetmete iseloomustus

2.11. Keskkonnapoliitikasse kaasamise eelistused

+
•
○

Küsitluse tulemused

III. Koostöö vajadus looduse hüvede tagamiseks

III. Koostöö vajadus looduse hüvede tagamiseks

3.1. Põhilised tulemused	lk. 44-45
3.2. Metoodilised võtted	lk. 46
3.2. Põllumeeste koostööpartnerid	lk. 47
3.3. Koostöövalmidus põllumeeste seas	lk. 48
3.4. Maastikuülest koostööd toetavad võtted	lk. 49
3.5. Probleemide kogemine naabruskonnas	lk. 50

3.1. Põhilised tulemused

Põllumehed on teinud rohkem koostööd* teiste põllumeeste või põllumajandusettevõtetega, konsulentide ja müügimeestega (tehnika, tarvikud, seemned jne) ning (piiri)naabritega. Loodusteadlaste, keskkonnaorganisatsioonide ja rahvusvaheliste partneritega on koostööd tehtud palju vähem.

Pärandniidu hooldajad on teiste gruppidega võrreldes teinud rohkem koostööd loodusteadlaste, keskkonnaorganisatsioonide (Eestimaa Looduse Fond jt.) ja rahvusvaheliste partneritega.

*Koostööd ametiasutustega (PRIA, METK jt.) me ei küsinud, sest ankeedi testimisel selgus, et näiteks PRIA taotluse täitmist (valdav kogemus) peetakse koostööks.

...jätkub

Selleks, et lähestikku asuvatel maatükkidel oleks lihtsam teha omavahelist koostööd ja loodusega arvestavaid majandamisotsuseid, on võimalik pakkuda tuge. Et kogemusi selliste toetavate koostöölahendustega põllumeestel enamasti veel pole, peegeldavad vastused pigem seda, milliseid lahendusi nad suutsid rohkem ette kujutada.

Põllumehed eelistasid ankeedis väljapakutud toetavatest koostöölahendustest kõige rohkem **masinarendi võimalust** (sest kõiki masinaid ei jõua ja ei ole ka mõistlik endale soetada), teavitusevõimalusi põllumehe ja kogukonna vahel ja ka võimalust anda enda maatükid teadlastele üles uurimaks põllumeest ennast huvitavaid probleeme. Vähim oldi huvitatud maastike elurikkust soodustavate maastikuelementide ühisest planeerimisest piirinaabritega ja ühiste valglopõhiste veemajanduskavade koostamisest koos teiste alal tegutsevate ettevõtetega.

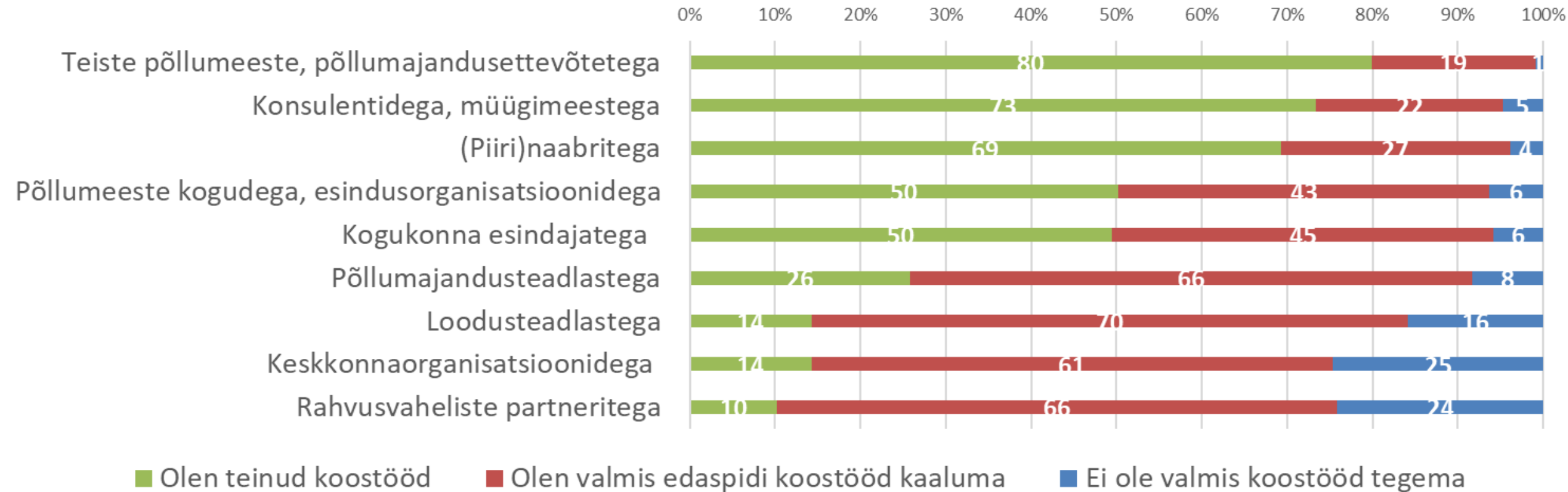
Probleeme naabruskonnaga kogesid põllumehed pigem vähe (35%) või mõõdukalt (22%).

Metoodilised võtted

Uurisime vastajate koostöökogemust ja –valmidust mitmesuguste huvirühmadega. Lõime koostöövalmidust laiemalt iseloomustava liittunnuse nii, et mida rohkemate huvirühmadega vastaja oli valmis koostööd tegema, seda suurem tunnuse väärtus tuli. Seejuures olemasolev koostöökogemus kasvatas tunnuse väärtust rohkem kui lihtsalt valmidus.

Kokku liitsime ka põllumeeste kogemused eri tüüpi probleemidest, mis neil naabruskonnas on põlde harides tekkinud. Nn naabruskonnas probleemide kogemise liittunnusesse on kokku pandud viis probleemi, mis on tunnuses võrdse kaaluga.

3.2. Põllumeeste koostööpartnerid

3.3. Koostöövalmidus põllumeeste seas

Valmidus koostööks huvirühmadega (teadlased jt) on pärandniidu majandajate hulgas mõnevõrra suurem (37%) kui teraviljakasvatajate (28%), loomakasvatajate (28%) ja rohumaade hooldajate seas (30%).

Teraviljakasvatajad ja rohumaade hooldajad olid kõige skeptilisemad koostöö suhtes keskkonnaorganisatsioonidega. Koostööks nendega ei olnud valmis vastavalt 31% ja 28% (vrdl loomakasvatajad 12% ja pärandniitude hooldajad 14%).

Koostööd rahvusvaheliste partneritega tegid kõige vähem loomakasvatajad (8%) ja kõige rohkem pärandniitude hooldajad (15%). Skeptilisus rahvusvaheliste partneritega koostöö suhtes oli kõigis gruppides sarnaselt umbes 20%.

Rohumaade hooldajad olid teiste gruppidega võrreldes skeptilisemad loodusteadlastega koostöö tegemise suhtes.

3.4. Maastikuülest koostööd toetavad võtted

Tabel 14. Maastikuülest koostööd toetavad võtted

Loodusele parema tulemuse saab põllumajanduses siis, kui lähestikku olevaid maid käsitleda tervikuna. Milliseid lahendusi selleks Teie toetate?	Vastajate arv	Osakaal
Masinent vähekasutatavate masinate puhul	123	55
Üksteise teavitamise võimalused põllumehe ja kogukonna vahel (nt mesinike korjealad)	118	53
Võimalus anda enda maatükke teadlastele üles põllumeest ennast huvitavate probleemide uurimiseks	97	44
Kaardirakendus, mis aitab sarnaste soovidega maaomanikud ja maakasutajad omavahel kokku viia (nt soov karjatada lihaveiseid)	74	33
Ajutine maadevahetus põllumeeste vahel, et tagada viljavaheldus kindlale kultuurile spetsialiseerunud põllumeeste vahel või vahetada karjamaid	63	28
Lepingunäidised, mis julgustavad maaomanikku rendilepingusse looduskaitse tingimusi lisama (nt ohjata võõrliike)	58	26
Lamba-, veiserendi teenus laiendamaks loomapidamist maatükkidel, mille omanik ise loomi pidada ei saa	56	25
Maastike elurikkust soodustavate maastikuelementide ühine planeerimine piirinaabritega	54	24
Ühised valglapõhised veemajanduskavad teiste alal tegutsevate ettevõtetega	41	18

3.5. Probleemide kogemine naabruskonnas

Tabel 15. Probleemide kogemine naabruskonnas

Märkige, milliseid probleeme on Teil tekkinud naabruskonnas?	Vastajate arv	Osakaal
Kõrvalised isikud külastavad põlde, sõidavad üle maa, prügistavad	132	44
Naabri maadelt levivad soovimatud taimed või loomad	62	20
Põldudele ei pääse ligi, ühendusteed ei sobi (pehmed, kitsad)	61	20
Tegevus naabrite maal segab põllumaa majandamist soovitud viisil	33	11
Probleemide lahendamiseks ei leia naabreid, ei saa neid kätte	16	5

Probleemide kogemise liittunnus näitab, mitut probleemi vastajad naabruskonnas kogevad. Palju (3-5) probleeme koges 17% vastajatest, tegevusala selles kaasa ei mängi. Suuremate (370-849 ha) maade majandajad kogesid mitmekülgsemaid probleeme.

Küsitluse tegemises osalenud projektid

PRG1789 Mullaseened
põllumajandusmaastikes

Biodiversa2021-943 Pärandniitude võrgustike
funktsionaalse sidususe roll taim-tolmeldaja
interaktsioonide tagajana

PRG1751 Maakasutuse ajalis-ruumiliste
muutuste mõju taim-tolmeldaja
interaktsioonide säilenõtkusele
põllumajanduslikes ökosüsteemides

LIFE18 IPE/EE/000007 Natura 2000 elupaikade
ja liikide kaitsestaatus parandamiseks
kohandatud kogukonnapõhine metsa- ja
põllumajandusmaastike majandamine

TK232 Kestliku maakasutuse tippkeskus
(FutureScapes)

Küsi
lähteandmeid:

Eveli Neemre

Tartu Ülikool

RAKE, põllumeeste uurija (Mullaseened
põllumajandusmaastikes, Loodusrikas
Eesti)

eveli.neemre@ut.ee

+372 58 144 595

